

NOVRUZOV ƏKBƏR MEYBULLA OĞLU
Lənkəran Dövlət Universiteti
İmeyil ünvanı: ekbernovruz@gmail.com

**ŞAGİRD LƏRİN TƏLİM-TƏRBIYƏSİNDƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK
RUHLU ƏSƏRLƏRİN ROLU MƏSƏLƏSİNİN TƏDRİSİ
XÜLASƏ**

Bu gün orta təhsil müəssisələrimizdə şagirdlərin təlim-tərbiyə işində vətənpərvərlik ruhunda olan şifahi və yazılı ədəbiyyat nümunələrinin tədrisi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Məhz vətənpərvərlik ruhlu bədii əsərlər şagirdləri doğma yurda, Vətənə, xalqa dərinlən bağlamaqda ən önəmli vasitə rolunu oynaya bilər.

Məqələmizdə şagirdlərin təlim-tərbiyə işinin düzgün təşkil olunması üçün “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi qəhrəmanlıq salnaməmizin bütün dövrlər üçün aktuallığı, gənc nəslin sağlam əsaslarla inkişafındakı önəmi xüsusi olaraq vurğulanmışdır.

Bununla yanaşı, vətənə bağlılıq, yurd sevgisi aşıl原因 bir çox ədəbi sənətkarlarımızın da adı qeyd olunmuş, onlardan nümunələr gətirilmişdir.

Həmçinin xalqımızın unudulmaz qəhrəmanlarının adları çəkilmiş, bu qənaətə gəlinmişdir ki, onların da vətənpərvər ruhda formalaşmasında vətənə sevgi aşıl原因 bədii ədəbiyyat nümunələrinin misilsiz xidməti olmuşdur.

Qısaca da olsa, məqələmizdə II Qarabağ savaşı, savaş zamanı mərdlik və hünər göstərən rəşadətli ordumuzun şücaəti yüksək dəyərləndirilmişdir. Bu savaş zamanı əsgər və zabitlərimizin döyüşə atıl原因, döyüş meydanlarında vətənpərvərlik ruhlu şeir, mahnı ifa etmələri təqdirəlayiq hesab olunmuşdur.

Yekun olaraq isə bu qənaət hasil olmuşdur ki, vətənpərvərlik ruhunda yazılan əsərlər bütün zamanlarda aktual olmuş, öz dövrlərinin gəncləri ilə yanaşı, gələcək nəsillərin də təlim-tərbiyəsində xüsusi əhəmiyyət daşımışdır.

Açar sözlər: vətənpərvərlik, milli-mənlik şüuru, bədii ədəbiyyat, müasir təhsil, təlim-tərbiyə işinin düzgün metodlarla qurulması, vətənpərvərlik ruhlu bədii əsərlərin tədrisinin önəmi.

Şagirdlərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması işinin mühüm istiqamətlərindən birini, heç şübhəsiz, təhsil müəssisələrindəki təlim-tərbiyə işləri təşkil edir. Təhsilin bütün pillələrində, xüsusilə də ümumtəhsil məktəblərində təlim-tərbiyə işinin həyata keçirilməsi üçün imkanlar genişdir. Təhsil ocaqlarında tədris olunan humanitar fənlər, xüsusən, ədəbiyyat fənninin tədrisi təhsilalanları müvafiq biliklərlə təmin etməklə yanaşı, onların milli-mənlik şüurunun formalaşmasına, vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində müsbət təsir göstərir.

Fikrimizcə, şagirdlərin vətənpərvərlik hissini təbiyəsi və milli-mənlik şüurunun formalaşması təkcə məktəbdə tədris olunan humanitar fənlərin, o cümlədən ədəbiyyat fənninin vəzifəsi olmamalıdır. Belə ki, məktəbdən sonra şagird ailədə böyüyür, evdə təbiyə alır. Buna görə də müəllimlər məktəbdə şagirdlərin, valideynlər isə övladlarının təlim-təbiyəsində, vətənpərvərlik ruhunda böyüməsində mühüm rol oynamalıdırlar.

Şagirdlərin milli-mənlik şüurunun, vətənpərvərlik hissələrinin inkişafına əhəmiyyətli təsir edən amillər sırasında vətənpərvərlik ruhunda yazılan mahnılar, bədii və sənədli filmlər və s. ilə yanaşı, bədii ədəbiyyatın da böyük təsiri vardır.

2020-ci ilin sentyabr-noyabr aylarında şanlı Azərbaycan ordusu erməni silahlı qüvvələrinə qarşı apardığı 44 günlük müharibədə misli-bərabəri görülməyən savaşa tarixi yazdı. Döyüş bölgələrindən paylaşılan videogörüntülərdə müzəffər ordumuzdakı vətənpərvərlik hissələrini, doğma yurda bağlılığı, Vətənə, bayrağa məhəbbəti gördükcə hamımız xoş hisslər keçirdik. Qızgın döyüşlərin getdiyi bir vaxtda şeir söyləmələri, mahnı ifa etmələri təqdirəlayiq idi. Cəbhə bölgələrində, arxa cəbhədə vaxtilə ədəbi əsərlərdə oxuduğumuz bədii obrazların qəhrəmanlığını, şücaət və rəşadətini gördükcə belə qənaətə gəldik ki, istənilən halda şair və yazıçılarımızın müharibə, vətənpərvərlik mövzusunda yazdıqları əsərlər həqiqətən də gənc nəslin hərbi vətənpərvərlik ruhunda təbiyə olunmalarında müstəsna rol oynamışdır. Zənnimizcə, bu bədii əsərlərə dönə-dönə müraciət etmək, onları gənc nəslə aşılamaq çox vacibdir. Belə əsərlərin təsirinə II Qarabağ savaşında qəhrəmanlıq göstərən zabit və əsgərlərimizin, qazi və şəhidlərimizin tamsalında şahid olduq.

Azərbaycan xalqının adət-ənənələri zəngin tarixə, ulu keçmişə, eləcə də mükəmməl mənəvi əxlaqi prinsiplərə söykənir. Şifahi və yazılı ədəbiyyatımıza, epos və dastanlarımıza nəzər salsaq görərik ki, xalqımızın fundamental əxlaqi dəyərlərə söykənən özünəməxsus təbiyə üsulları olmuşdur. "Kitabi-Dədə Qorqud" mənəvi dastanında da bu özünəməxsusluq aşkar görünməkdədir. Oğuz cəmiyyətinin təbiyə sistemi dövrünün əxlaq, ictimai qayda-qanunlarına söykənməklə, onun əsasında formalaşır, inkişaf edir. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanındakı təbiyəvi adət-ənənələr mənəvi etibarilə mütərəqqi mahiyyət kəsb etmiş, gənc nəslin yüksək mənəvi keyfiyyətlər ruhunda təbiyə olunmasında mühüm vasitə olmuşdur. Məhz bu adət-ənənələr gənclərdə mərdlik, xeyirxahlıq kimi mənəvi keyfiyyətlərin inkişafına yol açmışdır" (1, 267).

"Dastanda yer alan təbiyə üsulları şəxsiyyətin hərtərəfli inkişaf etdirilməsinə yönəldilmişdir. Bu üsulların köməyi ilə gənc nəslin hərəkət və davranışlarına, şüur və hissələrinə təsir göstərilir, onlarda yüksək mənəvi keyfiyyətlər təbiyə olunurdu. Oğuzlarda söz vasitəsilə təbiyəvi təsir göstərmək ən geniş yayılmış vasitə kimi təqdim edilir. Belə ki, el ağsaqqalları, yaşlı oğuzlar öz övladlarında, cavan igidlərdə cəmiyyətin tələb etdiyi mənəvi-əxlaqi, əqli və fiziki keyfiyyətləri aşılamaq və ya xoşagəlməz sifətləri islah etmək üçün bu vasitədən məharətlə istifadə edirdilər. Canlı söz Dədə Qorqud üçün ən qüdrətli təbiyə vasitəsi olmuşdur. Dədə Qorqud öz biliyi,

müdrük sözləri ilə oğuz ellərinə, özündən sonrakı nəsillərə örnək olmaq, məsləhət vermək, yol göstərmək, ağıl vermək səviyyəsində ən böyük tərbiyəçi olmuşdur” (5).

Dastanda vətənpərvərlik hissini tərənnümü xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, “dastanın bütün boylarında qarşıya qoyulan əsas məqsəd vətəni qorumaq, onun bütövlüyünü, istiqlalıyyətini xarici və daxili sarsıntılardan müdafiə etməkdən ibarətdir. Oğuz elinin igidləri məmləkətin talan olmaması, qız-gəlinin, oğul- uşağın əsir getməməsi üçün daim onun keşiyində durmuş, ölkənin bol sərvətinin talan, viran edilməməsi üçün xarici müdaxilələrə qarşı daim hazır vəziyyətdə dayanmışlar” (2, 204). Vətən torpaqlarının bütövlüyü oğuz igidlərinin qanları, canları bahasına başa gəlmişdir. Onlar öz canlarını şüurlu surətdə vətən yolunda qurban verməyə hazırdırlar. Oğuz tərbiyəsi, oğuz analarının mətanət və iradəsi, saf, halal südü sayəsində ləyaqətli, vətən sevgili oğullar böyüyür, vətənin müdafiəsində dayanırdılar.

“Oğuz mühitində yer alan tərbiyə, vətənpərvərlik hissləri müasir dövrümüzdə də gənc nəslin mənəvi tərbiyəsində müstəsna əhəmiyyətə malikdir. “Kitabi-Dədə Qorqud” boylarının hər birində mərdlik və qəhrəmanlığa, vətəni qorumağa, böyüyə, ağsaqqala hörmət və ehtiram çağırışları eşidilməkdədir” (5). Bu misilsiz sənət nümunəsi xalqımızın zəngin mənəvi mədəniyyətinin, qəhrəmanlıq tarixinin, əxlaqi dəyərlərinin, pedaqoji fikrinin, milli adət və ənənələrinin mənbəyi olduğu kimi, vətənpərvərlik hissləri aşılaman, dəyəri heç nə ilə müqayisə edilə bilməyən mənəvi abidə, milli sərvətdir. Amma bu dəyər, bu qiymətli xəzinə o zaman öz qiymətini tapmış, öz mənəvi zirvəsinə yüksəlmiş olur ki, o xalqın mənəvi tərbiyəsində təcəssüm etmiş olsun.

Vətənpərvərlik mövzusu “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi mənəvi abidəmizlə yanaşı, şair və yazıcılarımızın da yaradıcılığında geniş yer tutmuş və tutmaqdadır. Onlar təkcə bədii sənət nümunələri yaratmaqla kifayətlənməmiş, həm də xalqımızın sülhsevər, humanist olduğunu, eləcə də Vətən torpaqlarının qorunması uğurunda düşünmədən canından keçməyə hazır olduqlarını da nümayiş etdirmişlər. Əsrlər boyu ər igidlərimiz - Cavanşir, Babək, Koroğlu, Qaçaq Nəbi, Qaçaq Kərəm, Mehdi Hüseynzadə, Həzi Aslanov, Mübariz İbrahimov, Polad Həşimov və s. kimi qəhrəmanlar yetişdirən xalqımız daim vətənpərvərlik ruhunda tərbiyələnərək, öz doğma elini, obasını, torpaqlarını, vətəninə düşmənlərdən qoruyaraq azad etmişdir. Savaşlarda cəsurluq göstərərək adlarını qəhrəmanlıq dastanlarına qızıl hərflərlə yazdırmışdır.

Hər zaman aktual olan Əhməd Cavad, Səməd Vurğun, Xəlil Rza Ulutürk, Məmməd Araz, Bəxtiyar Vahabzadə və adlarını çəkmədiyimiz bir çox ədiblərimizin vətənpərvərlik mövzusunda olan sənət əsərləri ədəbiyyatın tədrisi zamanı şagirdlərimizin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Bu ona görədir ki, qəlbində vətən məhəbbəti, yurd sevgisi olan rəşadətli mərd oğul və qızlarımızın hünərləri, igidlikləri bədii ədəbiyyatda daim ustalıqla qələmə alınır, gənc nəslin hərbi vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunmalarına xidmət edir.

Yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusunda müraciət edərək, qiymətli sənət inciləri yaradan, vətənpərvərlik ruhlu şeirləri ilə günümüzdə də aktual olan ədiblərdən biri xalq şairi Səməd Vurğun olmuşdur.

Bilsin ana torpaq, eşitsin Vətən,
Müsəlləh əsgərəm mən də bu gündən.
Mənim bayrağıma göz dikir aləm,
Bu gün bir süngüdür əlimdə qələm (4, 187).

deyən vətənpərvər şair həqiqət qələmini süngüyə çevirərək, sözün əsl mənasında əsgərlərimizlə çiyin-çiyinə döyüşən, cəbhədən-cəbhəyə hərəkət edən şair bir tərəfdən əsgərləri savaşa, igidlik və qəhrəmanlıq göstərməyə ruhlandırır, digər tərəfdən zəfərin labüdlüyünü aşılır:

Cəbhələr çağırır, gəl düşək yola,
Zəfər bizimkidir, uğurlar ola! (4, 164).

Azərbaycan gəncliyinə örnək olan Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında doğma vətənimiz bütöv şəkildə göstərilir. Vətən şairin gözündə bütövdür, parçalanmazdır. O, doğma yurdumuzun ayrı-ayrı bölgələrə bölünməsinə qarşı idi:

Mən həm bakılıyam, həm lənkəranlı,
Gəncəli, qubalı, həm naxçıvanlı.
Şəkili, şirvanlı, qarabağlıyam,
Bütöv vətənimə bütöv bağlıyam.
Bir eldə doğulub xoşbəxtəm ki, mən
Böyük bir vətənə oğul olmuşam (3, 174).

Qeyd etdiklərimizdən belə qənaətə gələ bilərik ki, şagirdlərin təlim-tərbiyəsində vətənpərvərlik ruhlu bədii əsərlərin tədrisi vacib əhəmiyyətə malikdir. Ədəbiyyat təlimində bu cür əsərlərin öyrədilməsinə xüsusi önəm verilməlidir. Çünki bu ruhda olan bədii əsərlər şagirdlərin milli-mənliyini dərk etməsinə, doğma yurda, vətəninə bağlı inkişafında mühüm rol oynayır. Odur ki, ədəbiyyat müəllimləri xalqımızın milli-mənəvi, tarixi keçmişindən süzülüb gələn qəhrəmanlıq, vətənpərvərlik ruhlu ədəbi incilərin tədrisində fəal mövqe tutmalıdırlar. “Kitabi-Dədə Qorqud”, “Koroğlu” kimi qəhrəmanlıq dastanlarının, milli-mədəniyyət abidələrinin şagirdlərə düzgün metodlarla tədris olunub mənimsədilməsi onların gələcəkdə dövlət və cəmiyyət üçün faydalı insanlar kimi yetişməsində əvəzsiz yer tutur.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Pərişan Məhərrəm qızı Həsənova. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında mənəvi tərbiyə məsələləri. - Bakı: Mütərcim, 2015.-148 səh.
2. Aynur Fərəcova. "Kitabi-Dədə Qorqud"da qəhrəman və cəmiyyət. Bakı, "Elm və təhsil", 2018, -200 səh.
3. Bəxtiyar Vahabzadə. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. I cild (Şeirlər). Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2004, 328 səh.
4. Səməd Vurğun. Seçilmiş əsərləri. Beş cildə. I cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2005, 264 səh.
5. <https://naxcivanxeberleri.com/cemiyet/55845-gncrlin-vtnprvrlk-ruhunda-trbiysind-kitabi-dd-qorqud-dastaninin-rolu.html>

Novruzov Akbar Meybulla oğlu

THE SPIRIT OF PATRIOTISM IN THE EDUCATION OF STUDENTS TEACHING THE ROLE OF WORKS SUMMARY

Today, the teaching of patriotic oral and written literature is important in the education of students in our secondary schools. It is patriotic works of art that can play the most important role in connecting students to their homeland, homeland and people. In our article, the relevance of our heroic chronicle "Kitabi-Dada Gorgud" for all periods, the importance of the development of the young generation on a sound basis for the proper organization of educational work of students was emphasized. At the same time, the names of many of our literary artists who instilled patriotism and love for the country were mentioned, and examples were given from them. Also, the names of unforgettable heroes of our people were mentioned, and it was concluded that the examples of fiction that instilled love for the motherland in the formation of their patriotic spirit had an unparalleled service. In short, our article praised the courage of our brave army, which showed courage and bravery during the Second Karabakh War. During this war, when our soldiers and officers were thrown into battle, it was considered commendable that they sang patriotic poems and songs on the battlefields. In conclusion, it was concluded that the works written in the spirit of patriotism have always been relevant, along with the youth of their time, have a special significance in the education of future generations.

Keywords: *patriotism, national-consciousness, fiction, modern education, organization of educational work with correct methods, importance of teaching patriotic works of art.*

Новрузов Акбар Мейбулла оглы

**ДУХ ПАТРИОТИЗМА В ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ
ОБУЧЕНИЕ РОЛИ РАБОТЫ
РЕЗЮМЕ**

Сегодня большое значение в воспитании учащихся наших общеобразовательных школ имеет преподавание патриотической устной и письменной литературы, именно патриотические произведения искусства могут сыграть важнейшую роль в соединении учащихся с Родиной, Родиной и народом. В нашей статье подчеркнута актуальность нашей героической хроники «Китаби-Деде Горгуд» для всех периодов, важность развития подрастающего поколения на прочной основе для правильной организации воспитательной работы студентов. При этом упоминались имена многих наших литераторов, прививавших патриотизм и любовь к Родине, приводились примеры из них. Также были упомянуты имена незабвенных героев нашего народа, и сделан вывод о том, что образцы художественной литературы, привившие любовь к Родине в формировании их патриотического духа, оказали непревзойденную службу. Одним словом, наша статья восхваляла мужество нашей храброй армии, проявившей мужество и отвагу во время Второй Карабахской войны. Во время этой войны, когда наших солдат и офицеров бросали в бой, считалось похвальным, что они пели на полях сражений патриотические стихи и песни.

В заключении сделан вывод о том, что произведения, написанные в духе патриотизма, всегда были актуальны, наряду с молодежью своего времени, имеют особое значение в воспитании будущих поколений.

Ключевые слова: патриотизм, национальное самосознание, художественная литература, современное образование, правильная методика организации воспитательной работы, важность обучения патриотическим произведениям искусства

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 16.02.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 28.02.2022

Rəyçi: dos. Elşad Səfərli

tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.